

محمد آصف خاں 29 نومبر 1929ء نوں بستی دانشمنداں ضلع جالندھر، مشرقی پنجاب (بھارت) وچ پیدا ہوئے۔ 1947ء وچ پاکستان بنن مگروں ہجرت کر کے لاہور آن وئے۔ سرکاری ملازمت دے نال نال اردو وچ علمی تے ادبی کم وی کردے رہے۔ 1956ء وچ پنجابی زبان نوں اپنے چاراں دے اظہار دا ذریعہ بنایا تے ایسے دوران ایم اے پنجابی تیک تعلیم مکمل کیتی۔ فیر پنجابی مجلس دے سیکرٹری تے رسالہ ”پنجابی ادب“ دے مدیر وی رہے۔ پہلاں شاہ حسین کالج لاہور وچ پنجابی دے استاد رہے۔ فیر پنجاب یونیورسٹی دے شعبہ پنجابی وچ ایم اے دے طالب علماں نوں پڑھاندے رہے۔

محمد آصف خاں کہانی کار، محقق، نقاد تے لسانیات دے ماہر سن۔ ایس دے علاوہ آپ اردو، فارسی، انگریزی، پنجابی، سندھی تے ہندی زبانناں تے مکمل عبور رکھدے سن۔ اجوکی کہانی، مذہلی لفظی، آکھیا بابا فرید نے، احمد خان کھرل، ہیر دمودر، نک ٹک، سندھی ادب آکھیا لکھے شاہ نے، آپ دیاں تنقید تے ترتیب دتیاں ہویاں کتاباں چھپ چکیاں نیں۔

آپ پاکستان پنجابی ادبی بورڈ دے سیکرٹری رہے۔ 17 مارچ 2000ء نوں اللہ نوں پیارے ہو گئے۔

پنجابی زبان دی کہانی

ایہہ اک مٹی پر مٹی حقیقت اے پئی زبان وسیب توں ای پھٹدی اے تے وسیب بندیاں نال ای پننگر دا اے۔ جے بندے نہیں ہوں گے تے وسیب نہیں ہووے گا۔ تے جدوں وسیب نہیں ہووے گا فیر زبان دا کدھرے نال تھیے نہیں ہووے گا۔

زبان دی لوڑ اوودوں محسوس ہوندی اے، جدوں بندیاں وچکار لین دین تے وچار وٹاندرا ہوندا اے۔ کیوں جے اوہ زبان راہیں اپنیاں سوچاں، سدھراں تے خیال دوہے لوکاں تیک اپڑاندے نیں تے اوہناں دے خیالاں تے سوچاں نال واقفی حاصل کردے نیں۔ ایس طراں زبان بندیاں وچکار اک اجیہا رابطہ اے، جیہڑا اوہناں نوں اک دوہے دے نیڑے لیاؤندا اے اوہناں وچ محبت تے بھائی چارا پیدا کردا اے۔

تاریخ سدھی اے پئی پنجابی دے علاقے پوٹھوہار وچ سواں دریا دے کنڈھے پننگرن والا وسیب، دنیا دے سبھ توں پرانے وسیباں وچ خاص اچھ رکھدا اے۔ ایس توں اسی ایہہ وی گوہر لاسکدے ہاں کہ اجیہا وسیب پورے پنجاب وچ پسر یا ہو یا سی۔ لوڑ صرف ایس گل دی وی اے کہ ہور پھر ولا پھر وی کیتی جاوے۔

تاریخ توں ایہہ معلوم ہوندا اے پئی آج توں پنج (5) ہزار ورہے پہلاں پنجاب تے سندھ وچ دراوڑی تہذیب ٹیسی اُتے سی۔ دراوڑی ایتھوں دے وسنیک نہیں سن، سگوں باہروں آکے ایتھے آباد ہوئے سن تے وکھری زبان بولدے سن۔ اوہناں دے وسیب تے زبان نے وی مقامی زبان تے چوکھا اثر پایا۔

فیر 1500 ق۔ م دے نیڑے تیزے وسط ایشیا توں آریہ قوم پنجاب وچ داخل ہوئی۔ ایس قوم دی زبان سنسکرت سی۔ پہلاں ایہناں پنجاب وچ وٹوں اختیار کیتی تے ایتھے بہہ کے اپنی مذہبی کتاب ”رگ وید“ تیار کیتی۔ ایہناں دا جدوں ایتھوں دے وسنیکاں نال میل جول ہو یا تاں ایہناں دی زبان دے کئی لفظ پنجاب وچ بولی جان والی زبان وچ شامل ہو گئے۔

فیر بھارت وچ اک نویں مذہب ”بدھ مت“ دا ظہور ہو یا۔ بدھ پیر وکاراں نے پالی زبان نوں مذہبی زبان دا درجہ دتا۔ اپنے مذہب دے پرچار لئی اوہ پنجاب وچ آئے۔ راجا شوک دے زمانے وچ بدھ مت نوں سرکاری مذہب دی حیثیت مل گئی۔ راجہ نے پانچویں پتر چھڈ کے ٹیکسلا نوں اپنی راجدھانی بنایا۔ انج پالی زبان نے وی پنجابی زبان نوں متاثر کر لیا۔

ایس طراں ایس ویکھدے ہاں کہ جیہڑے قبیلے تے قوماں باہروں پنجاب وچ آؤندے گئے اوہناں دیاں زبانیں دے لفظ مقامی زبان وچ شامل ہوندے گئے۔ سیانیاں دی کھوج پاروں اسی آج ایہے جو گے ہو گئے آں کہ دس سکیہے پئی کیہڑے کیہڑے لفظ مُنڈاری، دراوڑی، سنسکرت تے پالی زبانیں توں ساڈی زبان وچ شامل ہو گئے نیں۔ فیر بعد وچ عربی تے فارسی زبانیں دے ڈھیر سارے لفظ ساڈی لفظی دا حصہ بن گئے۔

سیانے آکھدے نیں کہ باراں کوہاں تے زبان بدل جاندی اے۔ ہر علاقے دے طبعی، سیاسی تے سماجی حالات وکھ دکھ ہوندے نیں۔ ایہہ حالات اک پاسے اُچاراں تگال نوں متاثر کردے نیں تے دوجے پاسے لوکاں دی رہت بہت اُتے اپنے اثرات قائم کردے نیں۔ ایویں باراں کوہاں تے جاکے لوکاں دا لہجہ بدل جاند اے ایس بدلے ہوئے لہجے نوں علاقے دی مناسبت نال وکھراناں دے دتا جاند اے جو یں لاہوری، ملتانوی وغیرہ۔

چوتھی صدی ہجری وچ اک عرب سیاح ابن حوقل برصغیر پاکستان تے ہند آیا۔

اوس نے اپنے سفر نامے وچ ملتان دی زبان نوں ملتانوی تے سندھ دی زبان نوں ہندی لکھیا اے۔ اوس مگروں اک تذکرہ نگار محمد عوفی نے دسیا پئی لاہور دے اک مشہور شاعر مسعود سعد سلمان نے شاعری دے تن دیوان لکھے جیہناں وچوں اک عربی، دو جا فارسی تے ترجیا ہندی وچ سی۔ یعنی یارھویں صدی عیسوی تیک پنجابی نوں ہندی یا ہندوی آکھیا جاند اسی۔ مولوی عبدالکریم جھنگوی نے 1086ء وچ ”نجات المؤمنین“ اک کتاب پنجابی وچ لکھی تے آکھیا:

فرض مسائل فقہ دے ہندی کر تعلیم کاراں مرداں امتیاں جوڑے عبد کریم

ابوالحسن یحییٰ الدین امیر خسرو (1253ء تا 1325ء) نے پنجابی زبان نوں لاہوری زبان آکھیا اے۔ اوس زمانے وچ لاہور تے ملتان دو وکھرے وکھرے صوبے سن۔ ایس پاروں صوبہ ملتان دی زبان نوں ملتانوی تے صوبہ لاہور دی زبان نوں لاہوری آکھیا جاند اسی۔

شہنشاہ جلال الدین اکبر (1556ء تا 1605ء) دے زمانے وچ صوبہ لاہور، ملتان تے پوشوہار دے علاقے نوں ایتھوں دے پنج دریاواں دی مناسبت نال پنجاب داناں دتا گیا تے ایتھوں دی زبان نوں پنجابی آکھیا جان لگ پیا۔

سب توں پہلاں حضرت نوشہرہ بخش رحمۃ اللہ علیہ (1552ء تا 1654ء) نے ایس زبان نوں اپنے شعراں وچ پنجابی لکھیا۔

حافظ برخوردار رحمۃ اللہ علیہ نے اپنی کتاب مفتاح الفتح (1669ء) وچ پنجاب دی زبان نوں پنجابی آکھیا:

حضرت نعمان رحمۃ اللہ علیہ نے فرمایا کئی مسائل نیں ترت پنجابی آکھ سناویں جے کوئی ہووے مائل

ایس طراں پنجاب دے وسیع علاقے وچ بولی جان والی زبان پنجابی دے ناں نال مشہور ہو گئی۔ ایہہ زبان دلی توں لے کے خیر پور (سندھ) تے پشاور (صوبہ سرحد) توں لے کے جموں (مقبوضہ کشمیر) تائیں بولی تے سمجھی جاندی اے۔ پر مختلف علاقیاں وچ ایہدے وکھرے وکھرے ناں نیں۔